

Recenze

František Záruba: *Hradní kaple II. Doba lucemburská*. Univerzita Karlova v Praze. Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění. Praha 2015, 382 s.

Jiří Slavík

Druhý díl připravované třídílné publikace se zabývá hradními kaplemi na území Čech v období od počátku 14. století po rok 1419. Autor ve třech hlavních kapitolách pojednává o kaplích na hradech královských, (arci)biskupských a šlechtických. Následuje kapitola pojednávající o kaplích, oltářích a jejich kaplanech na základě písemných pramenů. Závěr knihy tvoří kromě závěrečného shrnutí poznámkový aparát, německé resumé, seznam pramenů a literatury, seznam vyobrazení a rejstřík lokalit.

Nejrozsáhlejší část knihy tvoří katalog 61 hradních kaplí, rozdělených podle výše uvedených skupin stavebníků. Jednotlivé části katalogu odděluje krátký úvod, zmiňující u všech tří skupin i obdobné stavby z mimočeského prostředí. V prvním z těchto úvodů se autor mimo jiné věnuje rozvoji typu Sainte – Chapelle, určené k uchování relikvií Ježíše Krista. I když se tyto kaple vyznačovaly odhmotněnou konstrukcí s velikými kružbovými okny, z jeho výkladu jasně vyplývá, že spojování kaple Všech svatých na Pražském hradě s tímto typem není dále udržitelné a navíc řada francouzských staveb tohoto typu vznikla či byla započata až v samém závěru 14. století. Tedy v době, kdy se v Praze již dávno stavěl závěr kaple podle projektu Petra Parléře. Právě tato třetí fáze nikdy nedokončené kaple posloužila jako vzor pro několik kaplí panovnických residencí ve střední Evropě včetně vídeňského Hofburgu.

Kromě kaplí královských, biskupských a arcibiskupských hradů jsou do tohoto dílu zařazeny i kaple v městských residencích (královský Vlašský Dvůr v Kutné Hoře a Králův Dvůr u Prašné brány pražského Starého města či Biskupský dvůr na Malé Straně) a kaple na tvrzích (biskupské Litovice a Příbram, šlechtické Roztoky u Prahy). Jako jistá anomálie se jeví kostel z 2. čtvrtiny 13. století ve Velkém Boru, zapojený do nově stavěného hradu až na počátku 14. století. Podobně byl do nově budovaného hradu integrován i maličký kostel sv. Mikuláše v Ratajích nad Sázavou. Autor se přirozeně věnuje jak kaplím doloženým pouze písemnými prameny, tak i zčásti či zcela dochovaným. Podobou dochovaných kaplí, jako třeba na Karlštejně, v Českém Krumlově či na Lipnici, se zabývá hlouběji. Zde vyvstává jeden z nedostatků celé práce, kterým je absence celkových půdorysů všech pojednávaných hradů (třeba i schematických) s vyznačením polohy kaplí. Čtenář tak pro základní orientaci musí sáhnout po další literatuře, nejlépe po Durdíkově Ilustrované encyklopedii českých hradů. Publikace bohužel nezahrnuje území Chebska, ale kupodivu ani českého kraje Kladsko, kde minimálně na stejnojmenném hradě existovala hradní kaple sv. Petra a Pavla.

Pokud čtenář překlene problémy způsobené neobvykle nízkou úrovní redakční práce a přeneše se přes autorovy zbytečné terminologické novotvary (ofeje pro ofěru; krepna pro důlek pro samosvorné nůžky, jimž se doposud říkalo krepny anebo dražé pro drážky – lůžka pro vodorovné trámy vytesané ve skalním podloží, pro které T. Durdík začal užívat termín draže a které D. Menclová popisovala jako drážky či rýhy), získá často dosud nepublikované informace o dějinách a podobě řady hradních kaplí. Jako nejpřínosnější se jeví stať o hradní kapli na Mělníce, dosavadním bádáním nerozeznané či neprávem opomíjené. Polemizovat lze s úvahami o hradě a kapli v Sobotce, doloženými v jediném písemném pramenu, který naopak velmi dobře zapadá do řady jen o málo mladších písemností osvětlujících vznik nedalekého hradu Kosti. Zpráva o hradu Sobotka se s největší pravděpodobností týká právě a jen tehdy zakládané a nepojmenované Kosti. U východočeského Opočna autor rezignoval na pokus o lokalizaci hradní kaple sv. Ondřeje a opakuje pouze domněnku Augusta Sedláčka o tom, že zámecký kostel Nejsvětější Trojice vznikl prodloužením hradní kaple. Pokud přijmeme tuto teorii, pak by hradní areál byl neobvykle rozlehlý a kaple by nestála v jeho jádře, které se nacházelo na špici tupé ostrožny v jižní části nynější hlavní zámecké budovy, ale někde na okraji areálu ve vzdálenosti cca 80 m od jádra při nebo přímo na náměstí podhradního městečka, jehož farní kostel zasvěcený Panně Marii se však nacházel vně opevnění, tvořeného valem a příkopem raně středověkého hradiště. Důkladnou rešerší by mohly vyplynout zprávy o dalších hradních kaplích, například o východočeském Frymburce bude nutné uvažovat na základě zprávy o kaplanovi, publikované J. Tříškou ve Frymburském almanachu v roce 1992. V knize také schází zmínka o klášterním hradu v Broumově, který byl vystavěn v průběhu 14. století a jehož nejlépe dochovanou částí jsou konstrukce kostela sv. Vojtěcha.

Kniha je cenným a hlubokým přehledem dosavadních znalostí o hradních kaplích 14. a počátku 15. století v centrální části českého státu.